

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора, професора
кафедри технологічної та професійної освіти
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка

Чистякової Людмили Олександрівни

на дисертацію

Бровченка Анатолія Івановича

«СИСТЕМА НЕПЕРЕРВНОЇ ДИЗАЙН-ОСВІТИ В УКРАЇНІ»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі
спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання технологій

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Тема представленої дисертаційного дослідження є своєчасною, актуальною та має вагомим науково-теоретичне і практичне значення для розвитку теорії та методики навчання технологій. Незважаючи на наявність значної кількості праць з проблем дизайн-освіти, до сьогодні відсутня цілісна концепція її неперервного розвитку як педагогічної системи, що й зумовлює своєчасність та наукову значущість представленої дисертації. Особливої ваги дослідження набуває в контексті необхідності забезпечення наступності дизайн-освіти на всіх рівнях освіти, формування у здобувачів освіти проєктно-технологічного мислення, творчої ініціативності, здатності до інноваційної діяльності та професійного самовизначення.

Актуальність дослідження посилюється також низкою об'єктивних суперечностей, які переконливо окреслені автором, зокрема між потребою функціонування неперервної дизайн-освіти та недостатнім рівнем її концептуального, нормативного, методичного й кадрового забезпечення; між необхідністю формування дизайн-технологічної компетентності майбутніх учителів технологій і відсутністю цілісної системи їх професійної підготовки; між сучасними потребами технологічної освітньої галузі та недостатнім використанням потенціалу дизайну як засобу розвитку технологічної культури особистості.

У цьому контексті дисертаційне дослідження є не лише своєчасним, а й має важливе значення для подальшого розвитку технологічної освіти, оскільки пропонує концептуальне бачення побудови системи неперервної дизайн-освіти та визначає науково-методичні засади її функціонування в Україні.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз змісту дисертації та наукових публікацій здобувача дає підстави стверджувати, що сформульовані автором наукові положення, висновки та

практичні рекомендації є достатньо обґрунтованими, логічно виваженими й достовірними.

Наукова достовірність отриманих результатів забезпечується насамперед цілісною методологією дослідження, адекватністю обраних теоретичних, емпіричних і статистичних методів поставлених меті та завданням, комплексним аналізом значного масиву вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, нормативно-правових документів, історико-педагогічних матеріалів і сучасного досвіду розвитку дизайн-освіти в Україні та за її межами.

Позитивної оцінки заслуговує логіка побудови дослідження. Автором чітко визначено науковий апарат, послідовно конкретизовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методологічні засади дослідження, що забезпечило внутрішню узгодженість усіх структурних компонентів роботи. Зміст кожного розділу органічно пов'язаний із вирішенням поставлених дослідницьких завдань, а отримані результати логічно підводять до загальних висновків.

Важливо відзначити, що автор не обмежився історико-педагогічним чи теоретичним аналізом проблеми, а здійснив комплексне дослідження, яке охоплює історичний, концептуальний, методологічний, організаційно-педагогічний і експериментальний рівні. Саме така багаторівнева побудова дослідження забезпечує його системність і переконливість.

Принципово важливим науковим результатом дослідження є запропоноване автором бачення неперервної дизайн-освіти не як сукупності окремих освітніх рівнів, а як відкритої багаторівневої педагогічної системи, що функціонує на засадах наступності, інтеграції, варіативності та професійної мобільності.

Окремо слід підкреслити достатній рівень апробації результатів дослідження. Основні положення дисертації висвітлено у значній кількості наукових праць, що свідчить про високий рівень наукової апробації та практичного впровадження результатів дослідження.

Наукова новизна та теоретичне значення отриманих результатів дослідження.

Наукова новизна дисертації є беззаперечною. Автором уперше здійснено цілісне педагогічне дослідження проблеми становлення неперервної дизайн-освіти в Україні як самостійного об'єкта наукового аналізу. Автором не лише узагальнено історичний досвід розвитку художньо-промислової та дизайн-освіти, а й розроблено концептуальну модель системи неперервної дизайн-освіти України та створено її практико-орієнтовану функціональну підсистему – неперервну дизайн-технологічну освіту, спрямовану на

підготовку майбутніх учителів технологій. Запропонована автором модель має завершений теоретико-методологічний характер, ґрунтується на принципах наступності, інтеграції, практичної спрямованості та компетентнісного підходу й може бути науковою основою подальшої модернізації технологічної освітньої галузі.

До безумовних наукових здобутків автора належить також удосконалення понятійно-категоріального апарату дослідження. Автором запропоновано власне трактування та уточнено зміст низки базових понять, зокрема «неперервна дизайн-освіта», «неперервна дизайн-технологічна освіта», «національний дизайн», «концептуальна система дизайн-освіти», «функціональна система дизайн-освіти», що сприяє подальшому розвитку теоретичних засад технологічної освіти та забезпечує більш чітке розмежування суміжних наукових категорій.

Теоретичне значення дисертації полягає у подальшому розвитку методологічних засад професійної підготовки майбутніх учителів технологій, розширенні наукових уявлень про інтеграцію дизайну й технологій у сучасній освіті, обґрунтуванні місця дизайн-технологічної освіти як системоутворювальної складової неперервної дизайн-освіти та визначенні концептуальних засад її функціонування в українському освітньому просторі.

Позитивної оцінки заслуговує й те, що автор не обмежився теоретичним обґрунтуванням запропонованої концепції, а здійснив її експериментальну перевірку, що підтверджує практичну реалізованість і наукову обґрунтованість запропонованих моделей. Саме поєднання фундаментального теоретичного аналізу з педагогічним експериментом свідчить про завершений характер виконаного дослідження.

Аналіз змісту дисертації та її завершеність.

Структура дисертації є логічною, внутрішньо узгодженою та повною мірою відповідає поставленій меті й завданням дослідження. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, шести розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Побудова дисертації відображає логіку наукового пошуку – від історико-теоретичного осмислення проблеми до концептуального моделювання, експериментальної перевірки та узагальнення отриманих результатів.

У першому розділі автор здійснив ґрунтовний історико-педагогічний аналіз становлення художньо-промислової освіти як передумови розвитку сучасної дизайн-освіти. Особливу цінність становить висвітлення впливу європейських мистецьких шкіл, зокрема віденського сецесіону, на

формування української художньо-промислової освіти, а також аналіз ролі промислових музеїв і національних мистецьких традицій у розвитку проєктної культури. Такий історичний екскурс створює переконливе підґрунтя для подальших теоретичних узагальнень автора.

Другий розділ має визначальне методологічне значення для всієї дисертації. У ньому послідовно обґрунтовано теоретичні засади становлення системи неперервної дизайн-освіти, проаналізовано сучасні зарубіжні підходи до розвитку дизайн-освіти, розкрито сутність поняття «національний дизайн» та визначено його місце у професійній підготовці майбутніх учителів технологій. Важливо, що автор не обмежується описом існуючих підходів, а формує власне концептуальне бачення досліджуваної проблеми.

У третьому розділі дисертант розкриває особливості розвитку української художньо-промислової освіти в контексті становлення національного дизайну та підготовки майбутніх учителів технологій. Безумовною перевагою цього розділу є запропонована автором періодизація розвитку художньо-промислової освіти, а також спроба концептуалізувати досвід інтеграції етнодизайну та ергодизайну в сучасну систему професійної підготовки педагогічних кадрів.

Четвертий розділ присвячено осмисленню трансформаційних процесів розвитку української дизайн-освіти. Автором запропоновано власне визначення поняття «українська дизайн-освіта», проаналізовано сучасний стан дизайн-технологічної підготовки майбутніх учителів технологій та визначено її місце у структурі технологічної освітньої галузі. Саме цей розділ значною мірою забезпечує теоретичне обґрунтування авторської концепції неперервної дизайн-освіти.

У п'ятому розділі представлено основний науковий результат дослідження – концептуальну систему неперервної дизайн-освіти України та практико-орієнтовану модель неперервної дизайн-технологічної освіти. Автору вдалося поєднати результати історико-педагогічного аналізу, сучасні методологічні підходи та потреби технологічної освітньої галузі в єдину логічно вибудовану систему. Саме цей розділ, на нашу думку, є концептуальним ядром дисертації та визначає її основний внесок у розвиток педагогічної науки.

У шостому розділі наведено результати педагогічного експерименту щодо перевірки ефективності запропонованої системи неперервної дизайн-технологічної освіти. Автором достатньо аргументовано представлено організацію експериментального дослідження, критерії, показники та рівні сформованості дизайн-технологічної компетентності майбутніх учителів технологій. Отримані результати підтверджують ефективність розробленої

моделі та свідчать про її практичну придатність до впровадження в систему професійної підготовки педагогічних кадрів.

В цілому, зміст дисертації характеризується концептуальною цілісністю, логічною послідовністю викладу матеріалу, високим рівнем наукової аргументації та належною доказовістю сформульованих положень. Кожний наступний розділ органічно продовжує попередній, що забезпечує системність дослідження та переконливість авторських висновків. Дисертація є завершеною науковою працею, у якій повною мірою реалізовано поставлену мету, вирішено визначені завдання та отримано результати, що мають вагоме теоретичне і практичне значення для розвитку теорії та методики навчання технологій.

Практична значущість дослідження.

Практична значущість дисертаційного дослідження є вагомою, багатоаспектною та підтверджується можливістю широкого використання його результатів у системі неперервної освіти, насамперед у професійній підготовці майбутніх учителів технологій, дизайнерів, фахівців декоративно-ужиткового мистецтва, а також у післядипломній педагогічній освіті.

Розроблені автором навчальні програми «Дизайн і технології», «Український етнодизайн» спрямованих на формування дизайн-технологічної компетентності у майбутніх учителів технологій та методичні матеріали навчального курсу «Українська дизайн-освіта: від ремесел до цифрових технологій» впроваджені у практику педагогічних закладів передвищої та вищої освіти, що підтверджує їх практичну ефективність. Їх зміст орієнтований на інтеграцію сучасних дизайнерських підходів у професійну підготовку педагогів, забезпечення наступності дизайн-освіти та реалізацію компетентнісної моделі навчання.

Особливого значення набуває запропонована автором практико-орієнтована модель неперервної дизайн-технологічної освіти, яка може бути використана як методологічна основа для розроблення сучасних освітніх програм, оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів технологій, удосконалення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу та організації підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Попри загальну високу оцінку дисертаційного дослідження, його актуальність, наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, окремі положення роботи мають дискусійний характер або потребують додаткового

обґрунтування. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне висловити такі зауваження та рекомендації.

1. У дисертації автор звертається до філософської концепції Томаса Вендта «Design for Dasein» («Дизайн для буття-тут» у значенні проєктування людського буття-у-світі), однак її використання має переважно описовий характер. На нашу думку, більш послідовне застосування цієї концепції в методологічному обґрунтуванні дослідження сприяло б поглибленню онтологічного осмислення ролі дизайн-освіти у формуванні особистості, здатної до гармонійної взаємодії з предметним, культурним і соціальним середовищем.

2. У підрозділі 3.3 (с. 197–211) ґрунтовно розкрито сутність ергодизайну, його гуманістичну спрямованість та значення інтеграції ергодизайну й етнодизайну у професійній підготовці майбутніх учителів технологій. Водночас недостатньо повно висвітлено механізми їх інтеграції у змісті професійної підготовки. Доцільно було б конкретизувати, яким чином цей синтез реалізується в освітніх компонентах – навчальних дисциплінах, проєктній діяльності та інших видах професійної підготовки.

3. Потребує більш ґрунтовного висвітлення співвідношення ергодизайну та етнодизайну як складових дизайн-технологічної підготовки майбутніх учителів технологій. Зокрема, доцільно було б більш чітко визначити їх спільні й відмінні функції, педагогічні можливості та місце у формуванні професійних компетентностей майбутнього вчителя технологій.

4. Робота була б ще більш переконливою, якби автор ширше розкрив роль дизайн-технологічної освіти у формуванні цілісної системи неперервної дизайн-освіти. Більш детальне висвітлення взаємозв'язків між окремими рівнями освіти та визначення системоутворювальної функції дизайн-технологічної підготовки дозволило б повніше аргументувати авторську концепцію.

5. З огляду на сучасні тенденції розвитку освіти, перспективним видається ширше висвітлення напрямів розвитку вітчизняної неперервної дизайн-освіти в умовах цифрової трансформації суспільства. Доцільно було б окреслити можливості інтеграції штучного інтелекту, цифрових платформ проєктування та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у систему дизайн-технологічної підготовки майбутніх учителів технологій.

Висловлені зауваження та рекомендації мають дискусійний характер, спрямовані на подальший розвиток окремих положень дослідження та не

знижують його загальної високої наукової цінності, теоретичної значущості, практичної спрямованості й достовірності отриманих результатів.

Висновок.

Дисертація Бровченка Анатолія Івановича «Система неперервної дизайн-освіти в Україні» є самостійним, завершеним, цілісним і ґрунтовним науковим дослідженням, виконаним на високому теоретико-методологічному рівні. Робота вирізняється актуальністю порушеної проблематики, науковою новизною, концептуальністю, внутрішньою логічною завершеністю, належним рівнем обґрунтованості наукових положень, достовірністю отриманих результатів та їх вагомою теоретичною і практичною значущістю. Виконане дослідження є суттєвим внеском у розвиток теорії та методики навчання технологій, а також у подальше становлення і модернізацію технологічної освітньої галузі України.

За актуальністю, рівнем наукової новизни, теоретичною і практичною значущістю отриманих результатів, ступенем їх обґрунтованості та завершеністю дисертація Бровченка Анатолія Івановича «Система неперервної дизайн-освіти в Україні» відповідає вимогам, що висуваються до докторських дисертацій, зокрема пунктам 7 і 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197 (зі змінами), а її автор, Бровченко Анатолій Іванович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання технологій.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри технологічної та професійної освіти
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка

Людмила ЧИСТЯКОВА

Підпис офіційного опонента засвідчую
Проректор з наукової роботи,
доктор філологічних наук, професор

Марія ФОКА

